
TRANSFORMATIEONTWIKKELVOORSTEL

TITEL: **Voor ieder kind een duurzame plek in een gezin**

DIT ONTWIKKELVOORSTEL PAST BIJ (meer mogelijkheden mogen aangekruist)

Aktielijn 1: Betere toegang tot jeugdhulp voor kinderen en gezinnen	...
Aktielijn 2: Meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien	X
Aktielijn 3: Alle kinderen de kans bieden zich te ontwikkelen	...
Aktielijn 4: Kwetsbare jongeren beter op weg helpen zo zelfstandig mogelijk te worden	...
Aktielijn 5: Jeugdigen beter beschermen als hun ontwikkeling gevaar loopt	...
Aktielijn 6: Investeren in vakmanschap	...

DOEL

Het doel van dit ontwikkelvoorstel is dat kinderen in uw regio zo thuis mogelijk opgroeien; bij voorkeur thuis en als dat niet kan, dan op een duurzame plek in een ander gezin. Het sluit daarbij aan bij de Jeugdwet en actielijn 2.

Over welke kinderen en gezinnen gaat het?

Soms raken de draagkracht en de draaglast van ouders uit balans. Ouders hebben dan extra ondersteuning nodig (uit hun netwerk of van professionals), zodat het gewone leven zich zo snel mogelijk herstelt. In sommige situaties is hulp en steun onvoldoende en wordt, al dan niet met instemming van de ouder(s), besloten dat het kind voor korte of langere tijd elders zal verblijven. Voor een dagdeel in de week, een weekend in de maand of misschien wel permanent. In dit soort gevallen wordt bij voorkeur een beroep gedaan op andere gezinnen, al dan niet uit het eigen netwerk. Deze gezinnen bieden een plek aan het kind en een professionele organisatie ondersteunt hen daarbij. Er zijn verschillende soorten gezinnen binnen jeugdhulp, van lichte en kortdurende ondersteuning naar intensieve en langdurige opvang. Steungezinnen zijn vrijwilligers en bieden ouders steun bij de opvoeding. Pleeggezinnen zijn vrijwilligers die de opvoeding van ouders (gedeeltelijk) kunnen overnemen. Pleeggezinnen kunnen ook familieleden of bekenden zijn, dit wordt netwerkpleegzorg genoemd. Gezinshuisouders zijn professionals met een pedagogische achtergrond. Gezinshuisouders bieden een specifieke opvoeding binnen een sterk pedagogisch gezinsklimaat. Dit veelkleurige palet aan opvang- en opgroevormen noemen we jeugdhulp in gezinsvormen.

Wat is het probleem nu?

In Nederland wonen nog steeds veel kinderen in leefgroepen. Er is een tekort aan geschikte pleeggezinnen en gezinshuizen om deze kinderen een 'thuis' te bieden. Daarnaast zijn er nog veel overplaatsingen van kinderen in verblijfszorg. Deze discontinuïteit is schadelijk voor hun ontwikkeling (De Baat, Van den Bergh & de Lange, 2015). De maatschappelijke kosten van het tekort en de instabiliteit zijn hoog. Wanneer je kinderen hier zelf over spreekt, geven zij aan dat ze het liefst zo normaal mogelijk willen opgroeien, met een vaste opvoeder, die om hen geeft.

Waarom is een gezin zo belangrijk voor een kind?

Kinderen profiteren van het aangaan van relaties met gezonde volwassenen, ontwikkelen zich beter als zij kunnen opgroeien in een gezin en hebben hierdoor meer kans om uit te groeien tot evenwichtige, gezonde volwassenen. Een gezin biedt meer kans om stabiele, veilige relaties op te bouwen met vertrouwde mensen dan een leefgroep waar het kind altijd te maken heeft met wisselende groepsleiders (Christiansen, Havik & Anderssen, 2010). Zeker voor kinderen die in hun problematische thuissituatie niet de kans hebben gehad om zicht te hechten aan een stabiele opvoeder die zorg en bescherming biedt, is dit cruciaal voor het herstel van hun ontwikkeling (Juffer, 2010). Daarbij is er wel aandacht nodig voor de complexiteit van de problematiek en de hanteerbaarheid in een gezinssituatie. Een intensieve samenwerking tussen gewone gezinnen en specialistische hulp is noodzakelijk om een kind een veilige en stabiele plek te kunnen geven. Daarbij staat het gewone, normale leven voorop. De specialistische zorg wordt erbij gehaald om het zo veel mogelijk thuis opgroeien een echte kans te geven.

Welke positie kunt u als gemeente pakken?

De Jeugdwet scheidt voor gemeenten de mogelijkheid om een positie in te nemen ten aanzien van meer jeugdhulp in gezinsvormen¹. U bent als beleidsbepaler verantwoordelijk voor een sterk lokaal jeugdbeleid en kunt een stimulerende en faciliterende rol nemen in de ontwikkeling van meer jeugdhulp in gezinsvormen. Als gemeente bent u de spil om het gevoel van betrokkenheid bij kinderen binnen de lokale gemeenschap te stimuleren ('It takes a village to raise a child') en te sturen op innovatie en kwaliteit in de ondersteuning van gezinsvormen. Daarbij is een constructieve samenwerking nodig met burgers, vrijwilligersorganisaties, zorgaanbieders en andere gemeenten. Voor jeugdhulp in gezinsvormen is lokaal beleid vaak onvoldoende, en is bovenlokale solidariteit en samenwerking nodig. Bijvoorbeeld omdat de best passende plek voor een kind familie in een andere gemeente kan zijn.

Wat kunt u doen?

De lokale en regionale situatie vormen uiteraard het uitgangspunt bij wat u als gemeente kunt en wilt doen. U kunt zich daarbij laten inspireren door de volgende ontwikkelpunten (Oomen, Roseboom, de Baat en collega's, 2017):

- *Ontwikkelpunt 1: Neem met elkaar verantwoordelijkheid en bepaal het parcours*
Breng de huidige situatie goed in beeld² en vraag aan jongeren, opvoeders en professionals wat zij nodig hebben. Als beleidsmaker kunt u het initiatief nemen om partijen samen te brengen en gezamenlijk ambities en doelen op te stellen. U kunt doorbraken forceren door obstakels tot nieuwe initiatieven weg te nemen, of actief mee te denken over praktische problemen waar gezinnen of professionals tegenaan lopen.
- *Ontwikkelpunt 2: Creëer ontwikkelruimte en werk samen aan innovatie*
Samenwerking en innovatie ontstaan niet vanzelf. Als gemeente kunt u stimuleren dat mensen elkaar weten te vinden bij gewenste vernieuwingen of praktische problemen en u kunt innovatieve projecten financieren. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld de werving van nieuwe gezinnen of het mogelijk maken dat ook kinderen met complexe problematiek in een gezin kunnen wonen. Daarnaast kunt u ook stimuleren dat steun-, pleeg- en

¹ Als een kind uit huis moet worden geplaatst, heeft hij of zij volgens de Jeugdwet recht op plaatsing in een gezinsomgeving. Een plaatsing in een residentiële instelling (leefgroep) is slechts geoorloofd als 'dat noodzakelijk is in het belang van het kind'.

² Hoeveel pleeggezinnen zijn er in onze gemeenschap? Hoeveel gezinshuisouders? Om hoeveel kwetsbare kinderen gaat het? Hoeveel kinderen worden opgevangen in een residentiële voorziening, terwijl zij beter op hun plek zouden zijn in een gezin? Waar liggen sterke en zwakke punten als het gaat om het zo thuis mogelijk opvoeden?

gezinshuisouders elkaar ontmoeten in netwerken, omdat er veel behoefte is aan het uitwisselen van ervaringen (Wielheesen, 2013).

- *Ontwikkelpunt 3: Verbind informele hulp met jeugdhulp in gezinsvormen*
Onder het motto 'it takes a village to raise a child' kunnen wijkteams, vrijwilligersorganisaties en zorgaanbieders stimuleren dat kwetsbare gezinnen een goed netwerk hebben bij de opvoeding van hun kinderen. Bijvoorbeeld door regelmatig aan kwetsbare gezinnen te vragen wie hen zou kunnen helpen en hen te stimuleren die hulp ook te vragen. Als het natuurlijke netwerk van een gezin beperkt is, kunnen steungezinnen of deeltijdpleegouders een rol spelen. Als gemeente kunt u bijdragen aan de werving (door een campagne) en het behoud van deze gezinnen (door waardering, de inkoop van goede begeleiding en eenvoud in regels en financiën). Daarnaast kunt u als gemeente stimuleren dat de kennis van gespecialiseerde zorgaanbieders (zoals pleegzorg en gezinshuizen) goed wordt benut in de wijkteams. Bijvoorbeeld bij de vraag: wanneer is het een goedwerkende netwerkoplossing? En wanneer is formalisering gewenst om de passende hulp en steun te organiseren die de kans van slagen groter maakt?
- *Ontwikkelpunt 4: Zorg voor een sterke ondersteuningsstructuur en doe wat werkt*
Gezinnen zijn het menselijk kapitaal van jeugdhulp in gezinsvormen. U kunt hen als gemeente koesteren door te investeren in goede en effectieve begeleiding. Daarnaast is er bij kinderen in pleegzorg en gezinshuizen vaak sprake van complexe problematiek. Om te zorgen dat het goed gaat in het gezin (en om overplaatsing naar bijvoorbeeld een leefgroep te voorkomen) is specialistische hulp voor kind en pleegouders vaak nodig. Het combineren van een verblijf in een gezin en aanvullende specialistisch hulp is dan nodig om het beste resultaat voor het kind te bereiken. U kunt dit als gemeente faciliteren door twee beschikkingen af te geven of een arrangement in te kopen.
- *Ontwikkelpunt 5: Zorg voor eenvoud en duidelijkheid in regels en financiën*
Gezinnen verliezen veel energie aan praktische obstakels in regels en financiën. Als gemeente kunt u hen goed informeren over de mogelijkheden voor vergoedingen en het zo eenvoudig mogelijk maken om die te krijgen. Daarnaast leert de praktijk dat jeugdhulp in gezinsvormen vraagt om de nodige vrije ruimte voor de bekostiging. Bijvoorbeeld als een kind onvoldoende verzekerd is voor de tandarts maar wel een heel onverzorgd gebit heeft, of als twee kinderen van 8 en 10 jaar nog geen zwemdiploma hebben en allebei een fiets nodig hebben om naar school te gaan.

THEORETISCHE ONDERBOUWING.

Kinderen een veilige en stabiele basis bieden om op te groeien, dat is waar het om draait bij Jeugdhulp in gezinsvormen. Dit ontwikkelvoorstel richt zich niet alleen op 'meer' gezinsvormen, maar juist ook op het realiseren van een zo goed mogelijk thuis voor ieder kind en de benodigde ondersteuning daarbij om de kans van slagen zo groot mogelijk te maken. De wijze waarop je komt tot een transformatie naar meer en betere jeugdhulp in gezinsvormen is nog relatief nieuw en nog niet wetenschappelijk onderzocht. De ontwikkelpunten die hierboven zijn genoemd zijn dan ook gebaseerd op de praktijkervaring van veel verschillende gemeenten.

Meer (en duurzame) jeugdhulp in gezinnen kan bijdragen aan een transformatie naar sterkere jeugdhulp, omdat het potentieel van de lokale en regionale gemeenschap beter ontsloten en ondersteund wordt. Gezinnen kunnen (met goede ondersteuning) elkaars hulpbron zijn. Maar bovenal biedt het kinderen meer kansen om zich te ontwikkelen tot gezonde volwassenen dan

wanneer zij opgroeien in een leefgroep. De kracht van jeugdhulp in gezinsvormen is 'het gewone leven' met een vaste opvoeder die voor het kind zorgt en het een veilige basis biedt (Oomen, Roseboom, de Baat en collega's, 2017).

UIT TE VOEREN IN 1 OF MEER REGIO'S?

Ieder kind heeft recht om op te groeien in een gezin, ook als het niet thuis kan wonen. Dat betekent dat het voor iedere regio relevant is om een stimulerende rol te pakken ten aanzien van meer (en duurzame) jeugdhulp in gezinsvormen.

MONITORING GERICHT OP

Om aan te tonen of dit ontwikkelvoorstel daadwerkelijk leidt tot transformatie, kan de monitoring ervan bijvoorbeeld gericht zijn op:

- Het aantal kinderen in uw gemeente of regio dat uithuisgeplaatst is (zo laag mogelijk)
- Het percentage kinderen daarvan dat in een gezinsvorm woont (en dus niet in een instelling) (zo hoog mogelijk)
- Het aantal (nieuwe) gezinnen dat voor korte of langere tijd voor het kind van een ander kan en wil zorgen
- De duurzaamheid van de plaatsingen (wonen kinderen zo nodig langere tijd op dezelfde plek of moeten ze vaak verhuizen?)
- De tevredenheid van kinderen, ouders en opvoeders over de jeugdhulp in gezinsvormen in de gemeente.

TE BETREKKEN PARTIJEN

Kinderen, ouders, opvoeders (steunouders, pleegouders, gezinshuisouders), vrijwilligersorganisaties, wijkteams, zorgaanbieders, gecertificeerde instellingen en andere gemeenten.

Specifiek voor jeugdhulp in gezinsvormen is er door de VNG, Jeugdzorg Nederland, de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen en het NJi een team ingericht dat u kan ondersteunen in de transformatie naar meer gezinsvormen (gefinancierd door VWS). Het team heeft ruime ervaring in verandertrajecten en kan u helpen om bovenstaande ontwikkelpunten uit te werken en uit te voeren. Vragen zijn altijd welkom. Voor meer intensieve begeleiding kunt u zich tot half september inschrijven als één van de vijf pilotregio's op dit onderwerp. Daarnaast worden er ook regelmatig bijeenkomsten georganiseerd waar gemeenten hun opgedane kennis en ervaring op het gebied van gezinsvormen kunnen uitwisselen. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Mariska de Baat: m.debaat@nji.nl / 06 25660722.

EINDPRODUCT

De daadwerkelijk opbrengst zit hem in de veranderingen die het verschil maken voor kinderen die niet thuis kunnen wonen. Daarnaast zijn er verschillende eindproducten denkbaar, zoals:

- een door alle partijen gedragen actieplan 'zo thuis mogelijk opgroeien' dat door andere regio's ter inspiratie kan worden gebruikt;
- een filmpje of beschrijving van één of meerdere succesvolle aanpakken in een gemeente of regio;
- een filmpje of beschrijving van de 'geleerde lessen' na een periode van gezamenlijk werken aan meer jeugdhulp in gezinsvormen.

LITERATUUR

- Baat, M. de, Bergh, P. van den, & Lange, M. de (2015). *Richtlijn Pleegzorg voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse vereniging voor pedagogen en onderwijskundigen.
- Christiansen, Ol, Havik, T., & Anderssen, N. (2010). Arranging stability for children in long-term out-of-home care. *Children and Youth Services Review*, 32, 913–921.
- Juffer, F. (2010). *Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingssituaties*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak.
- Oomen, D., Roseboom, J.W., Baat, M. de, Chênevert, C., Bastiaanssen, I., & vink, C. (2017). *Ruimte voor jeugdhulp in gezinsvormen: handreiking en denkkader voor gemeenten*. Den Haag/ Utrecht: VNG, Jeugdzorg Nederland, NVP en Nji.
- Wielheesen, M. (2013). *Ondersteuningsbehoeften van pleegouders*. Master Thesis Universiteit Utrecht.